

Тамара Пушкарьова – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, начальник відділу проектного управління Інституту модернізації змісту освіти, м. Київ, Україна.
Коло наукових інтересів: педагогіка вищої освіти, теоретичні засади інсайт-навчання, інноваційні технології навчання та викладання.

 pushkaryovat@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-7611-9516>

УДК 37.013.75/09

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-73-83>

УРАХУВАННЯ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУБ'ЄКТІВ ПІЗНАННЯ В УМОВАХ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ІНСАЙТ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У поданій роботі розглянуто ефективність застосування інсайт технології залежно від рівнів виявлення креативності, творчості та інтуїції в різних вікових групах суб'єктів пізнання. Представлено тлумачення поняття «функціонал інсайт технології» як обумовленої множини опорних суб'єктних чинників (сукупності властивостей особистості), і надано формальний алгоритм створення функціоналу. Виявлено складові компоненти креативності, творчості та інтуїції й досліджено рівень їх впливовості на прояв інсайту в різних вікових групах. Запроваджено системний аналіз співвіднесення виявів креативних здібностей, творчого хисту й інтуїтивних нахилів у дітей і підлітків та наведено методичні рекомендації стосовно формування навчальних завдань за векторами розвитку позначених властивостей особистості.

Ключові слова: інсайт навчання, вікові особливості, креативні здібності, творча активність, інтуїтивне передбачення, функціонал інсайту.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Рушійним інструментом прогресу людської цивілізації завжди були та на сьогодні залишаються творчі, креативні, натхнені особистості, які за відповідності до палкого бажання щось змінювати, оновлювати, будувати, перетворюють світ й привносять у його сіру буденність світлий промінь новітніх ідей та незнаних технологій. Формування самобутніх індивідуумів виявляється в такій площині вкрай важливим завданням практичної освіти, як, власне, й теоретичні напрацювання з питань розвитку креативності, творчості й інтуїції в суб'єктів пізнання.

Оскільки сприйняття предметного середовища здійснюється суб'єктами в безперервному режимі публічної освіти або самоосвіти, застосовувані в такому процесі педагогічні технології, і в т.ч. інсайт технологія, повинні брати до уваги вікові особливості учасників освітньої системи, тобто обирати для певного віку окремого суб'єкта чи групи суб'єктів такі способи, методи і прийоми засвоєння інформації, які б щонайкраще сприяли зростанню особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Огляд наукових напрацювань виявив, що дослідження теоретико-методологічних та практико-методичних положень у сфері застосування інсайт технології не має насправді достатньої наукової історії, а є дещо новітньою педагогічною практикою, яка потребує на сьогодні поміркованого обстеження та опанування в контексті її застосування в процесі досягнення окремими суб'єктами пізнання навколишнього предметного середовища.

У тій або іншій площині феномен інсайту розглядали зарубіжні науковці: Едвард де Боно, Вільям Гордон, Макс Вертгеймер, Джо Гілфорд, Карл Дункер, Курт Коффка, Вольфганг Кюлер, Алекс Осборн, Елліс П. Торранс, Фріц Цвіккі, Михайл Чиксентміхай та інші. Усі вони були видатними психологами і займалися розв'язанням питань, пов'язаних з формуванням інтелекту й пам'яті, розвитком уваги, фантазії та мислення, підвищенням предметної уваги і творчої активності, мозковим штурмом, вирішенням проблемних задач, організацією поведінкового простору і суб'єктного добробуту тощо.

Проблеми інсайт технології в контексті соціально-педагогічної діяльності досліджували вітчизняні вчені М.В. Білецька, Р.С. Гуревич, Н.А. Карпенко, В.Г. Кремень, Н.В. Кічук, О.М. Куцєвол, В.О. Моляко, В.В. Павленко, І.П. Підласий, О.І. Пометун, С.О. Сисоєва, Г.С. Тарасенко, Л.І. Федулова, Л.Л. Халецька, Н.Б. Хамська, Н.В. Шатайло, Л.І. Шрагіна, В.М. Ямницький, О.І. Янкович та чимало інших науковців, які переймалися проблемою інноваційних освітніх технологій. Водночас наукові роботи щодо актуальності інсайт технології (інсайт навчання) є нечисленними і такими, що не достатньою мірою розкривають змістовність та педагогічні можливості досліджуваної у цій розвідці технології.

Мета статті полягає у визначенні та аналізі деяких системно-методичних особливостей щодо ефективності застосування інсайт технології залежно від рівнів виявлення креативності, творчості та інтуїції в різних вікових групах суб'єктів пізнання.

Виклад основного матеріалу. Оскільки фактична ефективність будь-якої технології (виробничої, соціальної, політичної, інформаційної) у тій чи-то іншій мірі набуває залежності від суб'єктів та об'єктів проваджуваного інноваційного заходу, їх характерні особливості (недоліки чи переваги) мають бути неодмінно прийняті до уваги в ході розроблення дорожньої карти технологічного процесу як планомірно й послідовно виконуваної сукупності певних методів, операцій і способів, що фактично змінюють об'єктні чи суб'єктні властивості й ознаки. За наведеного контексту освітні технології як надзвичайно потужні педагогічні інструменти, які спроможні або викликати інтерес, або розвивати відвернення у сприйнятті особистістю предметного середовища, повинні насамперед вивчати та враховувати вікові особливості окремих груп учасників освітнього процесу в межах холистичної структури їх безперервної освіти.

Розглядаючи специфічні засади провадження інсайт технології, актуально передусім обумовити провідні (опорні) властивості особистості, формування та розвиток яких буде сприяти як піднесенню особистості, так і отриманню ефекту від реалізації задекларованої освітньої технології. На виконання представленого завдання маємо означити узагальнену сукупність властивостей (характеристик, ознак, якостей) особистості, які уможливають виникнення інсайту як процесу підсвідомого відкриття, осмислення, усвідомлення суб'єктом якогось предмета чи-то явища у незнайомій (оригінальній) інтерпретації (Шинкарук, 2002, с. 241; Білодід, 1974, с. 796). Серед вагомих суб'єктних атрибутів доречно озвучити уміння фантазувати, уявляти, припускати, осягати, конструювати, передбачати, здогадуватися, мріяти, прогнозувати, захоплюватися, передчувати, аналізувати, відтворювати, змінювати, міркувати, будувати, зацікавлюватися, уточнювати, планувати, вирішувати, усвідомлювати, вигадувати тощо.

Залучаючи системний прийом лексичної економії, що полягає в усіченні, скороченні, обмеженні набору понять (Селіванов, 2011, с. 440), можна виділити наразі як мінімум три групи властивостей, притаманних суб'єктам пізнання, які виступають базовими важелями у запровадженні інсайт технології: 1) креативні здібності; 2) творчий хист; 3) інтуїтивні нахили. Саме

креативність, творчість і інтуїція об'єктивно позначають функціонал інсайт технології чи функціонал інсайту та потребують всебічного вивчення за віковими проявами.

Під поняттям «функціонал» у досліджуваному контексті розуміємо певне явище, що залежить від опорних явищ, є формою їх виявлення та може видозмінюватись відповідно до змін у форматі опорних явищ (Білодід, 1979, с. 653). Отже, сенс функціоналу інсайту полягає у тому, що інсайт безпосередньо залежить від креативності, творчості й інтуїції суб'єкта пізнання, є наслідком їх прояву та може набувати відповідної інтерпретації за зміни наданих суб'єктних чинників. Формалізоване тлумачення функціоналу визначається за траєкторією виокремлення сукупності опорних чинників ($Y_{Oч} = \{Y_K, Y_T, Y_I\}$) із загальної множини вихідних чинників ($X_\Sigma = \{\sum x_i\}$), зафіксованих нами раніше у статусі суб'єктних властивостей та представлених на рис. 1 у форматі поля загальної множини вихідних суб'єктних чинників.

Поле загальної множини вихідних суб'єктних чинників

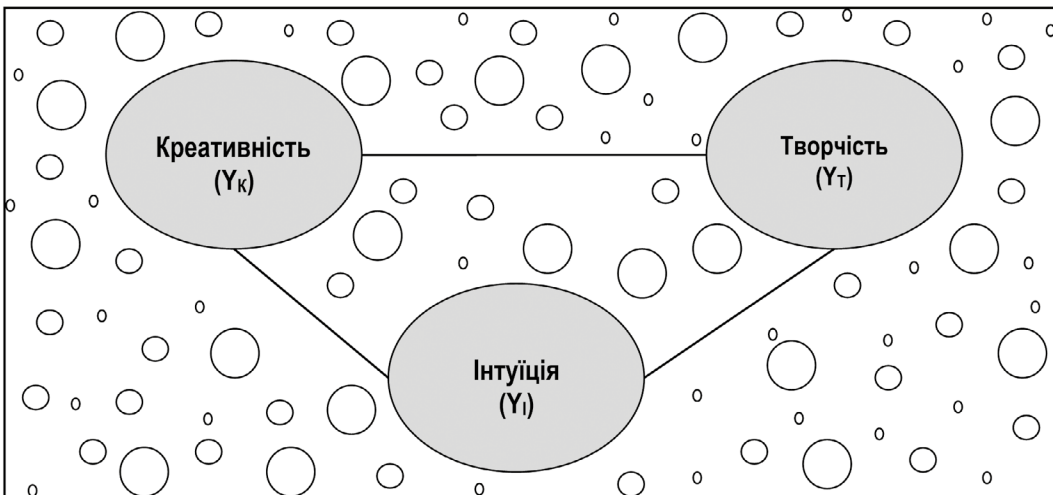

Рис. 1. Графічна схема утворення функціоналу інсайт технології на основі опорних суб'єктних чинників

Формалізований алгоритм утворення функціоналу інсайт технології може бути представлений у такому вигляді:

$$G \rightarrow F_\Sigma (X_\Sigma) \rightarrow F_{Oч} (Y_{Oч}) \rightarrow F_{K,T,I} (Y_K, Y_T, Y_I),$$

де: G – функціонал інсайт технології (функціонал інсайту); F_Σ – функція виокремлення загальної множини вихідних суб'єктних чинників; X_Σ – загальна множина вихідних суб'єктних чинників; $F_{Oч}$ – функція виокремлення комплексу опорних суб'єктних чинників; $Y_{Oч}$ – загальна множина опорних суб'єктних чинників; $F_{K,T,I}$ – функція виокремлення множин кожного з опорних суб'єктних чинників; Y_K – множина властивостей, пов'язаних з креативними здібностями; Y_T – множина властивостей, пов'язаних з творчим хистом; Y_I – множина властивостей, пов'язаних з інтуїтивними нахилами.

Розглядаючи подану вище формулу визначимо, що змінні із множини опорних суб'єктних чинників, пов'язані з креативними здібностями (Y_K), творчим хистом (Y_T) та інтуїтивними нахилами (Y_I), є динамічними чи активно-змінливими компонентами у часового виміру, тобто в умовах розвитку та набуття зрілості суб'єктами пізнання.

Досліджуючи подане нами положення у форматі часових зрізів (dY/dT) визначимо перманентну зміну компонент опорних суб'єктних чинників так:

$$Y_K = \{y_{K1}(t_1), y_{K2}(t_2), \dots, y_{Kn}(t_n), \text{ при } t_i \in T, y_{Ki}(t_i) \in Y_K \text{ для } i = 1, 2, \dots, n\}$$

$$Y_T = \{y_{T1}(t_1), y_{T2}(t_2), \dots, y_{Tn}(t_n), \text{ при } t_i \in T, y_{T_i}(t_i) \in Y_T \text{ для } i = 1, 2, \dots, n\}$$

$$Y_I = \{y_{I1}(t_1), y_{I2}(t_2), \dots, y_{In}(t_n), \text{ при } t_i \in T, y_{I_i}(t_i) \in Y_I \text{ для } i = 1, 2, \dots, n\}$$

Часові зрізи (dy/dt) фіксують зміну у часі якісних і кількісних показників складників опорних чинників (Y_K, Y_T, Y_I), тобто зміну рівня креативних, творчих та інтуїтивних проявів у суб'єктів пізнання на шкалі освітнього ряду: дошкільня, початкова школа, базова школа, старша школа, вища школа, післядипломна або спеціальна освіта. За таким категорію «час» у такому аспекті варто розглядати як інтервал усталеного (певною мірою незмінного) прояву креативних здібностей, творчого хисту та інтуїтивних нахилів окремого суб'єкта або ж групи суб'єктів пізнання. Такий проміжок може бути довгим чи короткочасним, мати високі чи низькі показники, демонструвати позитивні або негативні результати. Вивчення реальної змінності рівня проявів креативності, творчості та інтуїції у суб'єкта є основою для визначення природного масштабу динамічних перетворень чи-то змін суб'єктних (опорних) властивостей (Y_K, Y_T, Y_I), що передбачає евентуальну можливість щодо коригування й удосконалення досліджуваного технологічного процесу (інсайт технології) стосовно різних вікових аудиторій. Надана процедура має здійснюватися окремо за кожним напрямом і передбачати аналіз та синтез ознак і атрибутів кожної з означених властивостей (опорних суб'єктних чинників) за процедурою встановлення її впливовості на загальну ефективність безперервного провадження інсайт технології.

Креативність розглядають як здатність індивіда до творчого сприйняття, осмислення і перетворення інформації, продукування оригінальних здогадок чи припущень, застосування неочікуваних дій та вчинків. Аналіз наукових джерел з питання розвитку креативності індивідууму дозволяє сформулювати висновок стосовно того, що креативність є не тільки психологічним феноменом особи, а трактується як педагогічне явище, що базується на технологіях формування у суб'єктів пізнання своєрідних особливостей (Павленко, 2017, с. 5). Отже, явище виявлення креативності є загальною властивістю особистості, що реалізується в сприятливих умовах творчого середовища протягом життя людини і має рівень виявів відповідно до вікового статусу суб'єкта пізнання.

Спостереження проявів креативності у дітей дошкільного віку (від 3 і до 5 років), проведені американськими ученими, свідчать, що дошкільники надають приклади креативного мислення у 98% досліджених епізодів (Рябчук, 2016). Діти дошкільного віку демонструють прояви оригінального (не узвичаєного, не завченого) бачення предметів чи явищ у 94% (Аналітичний звіт, с. 4), 89% (Результати моніторингу, с. 15), 92% (Результати моніторингу, с. 12–13), 97% (Дослідження якості, 2019, с. 46). Представлені вище статистичні дані можна пояснити тим, що для дошкільників усе навколо є новим та незаниманим і вони ще не розуміють «як правильно?», їхні думки є вільними, не обтяженими нормами й правилами знаннєвої парадигми.

Молодші школярі (6–9 років) демонстрували вияви креативних здібностей під час взаємовідносин на рівні показників: 68% (Онищенко, Борисонька, 2020, с. 66), 59% (Рябчук, 2016), 60% (Наука, освіта, 2015, с. 76) та 62% (Чорна, 2005, с. 133). Деяке виявлене зниження рівня креативності в учнів початкової школи (у порівнянні з дошкільниками) може отримати пояснення у тому, що в процесі накопичення знань рівень креативності дитини має тенденцію до зниження з одночасною зміною арени об'єктів, на які спрямовуються прояви креативних здібностей молодших школярів.

Учні базової школи (10–14 років) виказували прояви креативності дещо обмежено: 31% (Щербакова, 2020, с. 183), 32% (Рябчук, 2016), 31% (Бахан та ін., 2018, с. 30). В учнів старшої школи (15–17 років) надані показники проявляли значення: 25% (Рябчук, 2016), 26% (Щербакова, 2020, с. 190), 28% (Бахан та ін., 2018, с. 31). Водночас студенти вищої школи мали креативні вияви за дещо мінімізованою сукупністю випадків: 23% (Бердник, 2011, с. 23–29), 22% (Ковальчук, Деделюк, с. 7), 25% (Рябчук, 2016). За таким є коректним означити спадний характер проявів креативності у дітей та підлітків у площині обраного освітнього ряду (табл. 1) за виявлення відносної співмірності показників виразу креативності серед учнів старшої школи та студентів вищої школи.

Творчість у класичному розумінні сприймають як синонім креативності, але у нашому дослідженні ця категорія прив'язана не до здібностей суб'єкта пізнання, а швидше до творчих результатів його продуктивної діяльності. Тобто креативна особистість може й не уміти гарно малювати чи грати на роялі, але творча особистість є об'єктивно здатною до креативно-зорієнтованого сприйняття навколишнього предметного середовища. У такий спосіб є логічним сприймати креативність як творчі задатки (здібності) особистості, її підготовленість до виконання творчих акцій, бажання генерувати новітні, самобутні й нетрадиційні ідеї, рішення або винаходи. За такого підходу творчість треба розуміти як певний, спрямований на прояв дії, процес суб'єктної практики, який має на меті створення творчого продукту з атрибутами власного (виключно суб'єктного) сприйняття окремих предметів чи явищ.

Динаміку розвитку творчих здобутків дітей у віці від 6 до 17 років можна охарактеризувати такими офіційними показниками: дошкільники виявляли творчу активність на рівні 28% (Демченко, 2019), 29% (Розвиток, 2021, с. 27), 30% (Солов'ян, 2019, с. 15), учні початкової школи демонстрували показники: 39% (Розвиток, 1995), 37% (Колеснікова, 2013), 36% (Доценко, 2018, с. 234), відтоді як у учнів базової школи вони дорівнювали: 43% (Розвиток, 1995), 42% (Якубова, 2010, с. 9), 47% (Щербакова, 2020, с. 201), а в учнів старшої школи: 49% (Розвиток, 1995), 52% (Якубова, 2010, с. 13), 50% (Доценко, 2018, с. 244). У гурті студентів творча активність виявлялася на рівні: 58% (Андрійчук, 2019, с. 12), 55% (Ногачевська, 2018, с. 104), 56% (Корольова, 2019, с. 207). Між тим необхідно ще раз наголосити на тій особливості, що в наведеному дослідженні розглядалися не показники творчих задатків респондентів, а швидше результати їх продуктивної творчості, тобто сформовані в освітньому середовищі продукти творчої діяльності, умотивованої потягом до своєрідності й оригінальності.

З огляду на вищесказане справедливим буде підвищення вимірників продуктивної творчості (супроти виявам креативності) у суб'єкті дослідження, що може пояснюватися поступовим формуванням у гурті дошкільників, учнів і студентів умінь та навичок фіксувати свої задуми й перетворювати їх на певний словотвірний, рисований чи в інший спосіб сконструйований продукт. За таким сценарієм відбувається специфічний перехід від творчості дитячої до творчості дорослої, яка має у більшості випадків дещо вищий рівень довершеності, але ж меншу міру самобутності й оригінальності.

Інтуїція зазвичай тлумачиться як таке явище, що пов'язане з підсвідомою роботою психіки людини і є співвідносним з виявами творчих здібностей та проявами інсайту. Отже, інтуїція – це здатність індивідуума за певних обставин на підсвідомому рівні щось передбачати або вгадувати, спираючись на здогадки чи «шосте чуття». Водночас інтуїція не виникає із нічого та не зникає в нікуди, вона, не зважаючи на підсвідому природу, спирається на усвідомлений досвід і набуті знання та за результатом безпосередньо коригується свідомістю. У такий спосіб можна припустити, що з накопиченням знань та досвіду механізм прояву інтуїції повинен мати тенденцію до модернізації (затухання або активізації), що пов'язано як з характерними властивостями певного суб'єкта, так і з факторами зовнішнього (оточуючого такого суб'єкта) середовища.

Оскільки у дітей і підлітків рівень досвіду та знань є недостатнім, інтуїція певною мірою компенсує цю недостатність і сприяє їх адаптації у предметному світі. На початку «дитячої кар'єри» малюки завше довіряють своїм інтуїтивним здогадкам та керуються власними почуттями у процесі життєдіяльності. У ході накопичення інформації суб'єктами пізнання відбувається не лише підвищення рівнів їх досвіду та знань, а й має місце перетворення інтуїтивних виявлень, що може бути проілюстровано через кількісну складову таких проявів.

Зважаючи на замалу чисельність матеріалів з дослідження динаміки вияву інтуїтивних проявів у дітей і підлітків, можна привести лише обмежені публічні дані: кількість виявлень інтуїції в дітей дошкільного віку складає 60–94%, посеред учнів початкової школи – 40–70%, базової школи – 20–40% та старшої школи – 10–25%. У студентському осередку досліджуваний показник дорівнює 6–12% (Межва, 2000), (Кудрик, Сурмяк, 2011, с. 35–36), (Терещенко, Полівода), (Дубасенюк, 2009, с. 43–47).

Наприкінці варто наголосити на тому, що прояви свідомого й підсвідомого мають різну інформаційну базу: свідомість розпоряджається 10% накопиченої інформації, а підсвідомість – 90%. При цьому інформація на диск підсвідомості завантажується через набутий досвід набагато швидше, аніж таке відбувається з диском свідомості через суспільно-освітню практику. У такий спосіб виходить, що малюки, не повністю розуміючи нюанси явища чи-то процесу, відчують їх зміст за допомоги підсвідомості, тобто на інтуїтивному рівні. За таким інтуїцію можна зрівняти з дитячим угадуванням найбільш прийняттого стилю мислення чи поведінки, що допомагає зорієнтуватися в оточуючому середовищі.

Наведені статистичні дані не є абсолютно повними та об'єктивними, але вони можуть бути використаними для розуміння якісно-сутнісної картини виявів креативних здібностей, творчого хисту й інтуїтивних нахилів залежно од вікового статусу особистості. Водночас наявні прояви суб'єктивних властивостей функціоналу інсайт технології можуть набувати змінливих коливань як у межах певної вікової групи, так і поміж досліджуваних вікових груп. Зокрема, у деяких розвідках з даної проблематики зафіксоване положення про нестабільність характеристик креативності у вікових групах дітей та підлітків, що виявляється через: а) пікову (на відміну від лінійної) природу оприявлення креативності у вікових точках: 5, 9, 13 і 17 років; б) неоднорідність показників у обраній віковій групі: їх підйом у одних дітей, спад у других та стабільність у третіх; в) неоднозначну мінливість окремих векторів креативності, одні з яких можуть з віком зростати, а інші, навпаки, у певний спосіб зменшуватися.

У табл. 1 наведено усереднені значення рівнів прояву опорних суб'єктивних чинників (Y_K , Y_T , Y_I) функціоналу інсайт технології, які мають бути підґрунтям у формуванні актуальних пропозицій і рекомендацій щодо розвитку суб'єктивних властивостей особистості у відповідних вікових групах.

Таблиця 1

Рівні прояву опорних суб'єктивних чинників функціоналу інсайт технології*

Шкала освітнього ряду	Рівні прояву опорних суб'єктивних чинників (Y_K , Y_T , Y_I),%		
	креативність (Y_K)	творчість (Y_T)	інтуїція (Y_I)
дошкільня	94	29	75
початкова школа	61	37	55
базова школа	31	44	30
старша школа	26	50	18
вища школа	23	56	9

* – показники рівнів прояву є усередненими вимірниками, поданими з округленням.

Графічна інтерпретація динаміки вимірників, поданих у табл. 1, наведена на рис. 2 у вигляді інтегральної моделі факторного аналізу результатів, отриманих за ходом аналітико-компіляційного (побудованого на аналізі публічних джерел) наукового дослідження та представлених у рамках обраної тематики через графічні тренди прояву опорних суб'єктивних чинників.

Аналіз відносних значень показників табл. 1 та графічної динаміки рівнів прояву опорних суб'єктивних чинників (рис. 2) дозволяє сформулювати окремі проміжні висновки:

1. Динаміка вияву креативності в дошкільників, учнів початкової, базової, старшої школи та студентів має спадний характер за відносної співмірності показників креативності серед учнів старшої школи та студентів вищої школи. Такий сценарій зміни подій може знайти пояснення у тому, що з накопиченням знань і входженням у дорослий соціум діти починають більше спиратися на те, що від них очікують, а не на те, що їм видається цікавим.

2. Результативність продуктивної творчої діяльності обумовлених раніше суб'єктивних чинників має тенденцію до збільшення, завдячуючи формуванню в них умінь та навичок перетворювати задумки

на творчий продукт. У такий спосіб поступове зростання виявів творчої продуктивності, так би мовити, компенсує зменшення рівня креативності у дітей та підлітків.

3. Кількість виявлень інтуїції у малюків має найбільше відносне значення, яке на подальших часових зрізах слабшає, що пояснюється згасанням запитів підростаючих членів соціуму до прогностичних (тобто таких, що спираються на суб'єктивні здогадки і припущення) висновків та рекомендацій. Отже, у дорослому віці добре розвинута інтуїція зберігається у літераторів, художників, науковців, винахідників та інших представників творчих професій.

4. Спираючись на показники табл. 1 і рис. 2, актуально визнати той факт, що зміна опорних властивостей суб'єктів пізнання може відбуватися за трьома сферами: 1) підтримка рівнів прояву опорних суб'єктних чинників (Y_K, Y_T, Y_I), 2) розвиток виявів опорних суб'єктних чинників (Y_K, Y_T, Y_I); 3) підтримування одних опорних суб'єктних чинників та розвиток інших.

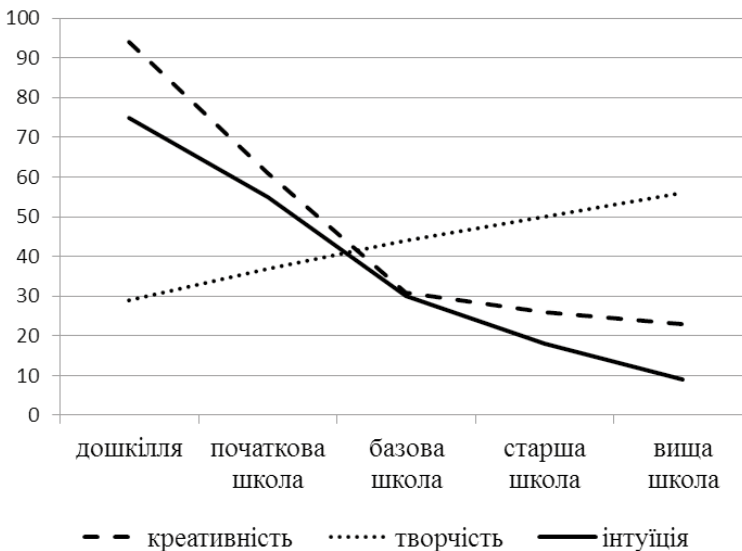

Рис. 2. Графічна інтерпретація динаміки рівнів прояву опорних суб'єктних чинників функціоналу інсайт технології

Розкриваючи практичне значення викладених вище положень варто відзначити, що в рамках провадження інноваційної освітньої технології «Росток» вправи та завдання, розміщені в предметних модульних підручниках «Навколишній світ», «Інформатика», «Математика», «Українська мова» та інших, були розроблені за урахування об'єктивної потреби стосовно підтримки високого рівня креативних здібностей та інтуїтивних нахилів, а так само для розвитку творчих здібностей. Такий підхід є співставний із динамікою показників, поданих у табл. 1, і такий, що збігається з інноваційними тенденціями розвитку особистості.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи надані виклади, можна дійти висновку, що розвитком креативних здібностей, творчого хисту та інтуїтивних нахилів суб'єкта пізнання виступає важливим елементом у формуванні активної, натхненої й піднесеної особистості. Тому останніми роками більш потужними видаються спроби розробити технології створення та розширення творчого інструментарію суб'єктів пізнання. У поданому контексті інсайт технологія виявляється ефективною педагогічною технікою формування особистості, що відповідає вимогам національної спільноти.

Водночас з розвитком суспільних відносин і неспинним прогресом науки, інноваційних технологій та культурологічного середовища відбуваються зміни й у світогляді (світосприйняття,

світорозуміння та світовідчутті) тих поколінь, які тільки розпочинають свій життєвий шлях. За цим вектором мають перманентно змінюватися, коригуватися й збагачуватися ті освітні технології, які спрямовані на відтворення допомоги новітнім співгромадянам адаптуватися у предметному світі оточуючого їх соціо-природного довкілля.

Використані джерела

- Аналітичний звіт за результатами моніторингу рівня розвитку дітей старшого дошкільного віку Грицівського ясел-садка (центру-розвитку). <http://dnz.grytsiv.km.ua/wp-content/uploads/Monitoring.pdf>.
- Андрійчук, І.П. (2019). Емпіричне дослідження особливостей дивергентного мислення студентів – майбутніх психологів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 4, 9–14.
- Бахан, М.А. (2018). Розвиток критичного мислення у процесі навчання дітей та молоді. Житомир. Житомирська гуманітарна гімназія № 1. <http://imso.zippo.net.ua/2018/03.Bahan.pdf>.
- Бердник, В.П. (2011). Вплив креативності студентів – майбутніх лікарів ветеринарної служби на успішність. *Науковий вісник НУБіП України*. Вип. 167. Ч. 2. 23–29.
- Білодід, І.К. (ред.) (1974). Словник української мови: в 11 т. Т. 5. Київ. Наукова думка.
- [1]. Білодід, І.К. (ред.) (1979). Словник української мови: в 11 т. Т. 10. Київ. Наукова думка.
- Демченко, О.П. (2019). Організація квазіпрофесійної діяльності майбутніх вихователів обдарованих дітей на практичних заняттях із педагогічних дисциплін. http://part_2019/1/10.pdf.
- Дослідження якості дошкільної освіти (2019). Аналітичний звіт. Київ. МОН України, ДНУ «Інститут освітньої аналітики».
- Доценко, С.О. (2018). Розвиток творчих здібностей учнів початкової школи у процесі вивчення предметів природничо-математичного циклу (теоретичні та методологічні засади): монографія. Харків. Мітра.
- Дубасенюк, О.А. (2009). Діти індиго як обдаровані особистості. *Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи*. Всеукраїнська науково-практична конференція (24–26 червня 2009 р.). Тернопіль. 43–47.
- Ковальчук, Н.М., Деделюк, Н.А. (2021). Розвиток творчих здібностей студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Фізична культура)»: з досвіду роботи. <http://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/18093/1/Ковальчук-Н-М.pdf>.
- Колеснікова, Н.А. (2013). Розвиток творчої активності вихованців. <http://goaravetisyan.ru/uk/razvitie-tvocheskoi-aktivnosti>.
- Корольова, Л.М. (2019). Підготовка майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи: дисертація кандидата педагогічних наук. Запоріжжя. Класичний приватний університет.
- Кудрик, Л.Г., Сурмяк, Ю.Р. (2011). Діти Індиго – зерна нового людства. Посібник для вчителів, виховників і батьків. Львів. Аверс.
- Межва, Л. (2000). Діти 2000-го року народження і молодші – майже всі індиго-експерт. *Gazeta.ua*. <http://ar25.org/article/dity-2000-go.html>.
- Наука, освіта, суспільство очима молодих*: Матеріали VIII науково-практичної конференції. (2015). Частина 1. Психолого-педагогічний напрям. Рівне. РВВ РДГУ.
- Ногачевська, І.О. (2018). Психологічні особливості розуміння майбутніми вчителями-філологами сучасного поетичного тексту: дисертація кандидата педагогічних наук. Переяслав-Хмельницький. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет. ім. Г. Сковороди.
- Онищенко, І.В., Борисьонка, М.О. (2020). Використання інформаційно-комп'ютерних як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках у початковій школі. Кривий Ріг.
- [2]. Павленко, В.В. (2017). Розвиток креативності молодших школярів: монографія. Житомир.
- Результати моніторингу якості освіти у ЗДО (ясла-садку) № 50 м. Рівне. <http://dnz50.rosvita.rv.ua/informatsiina-vidkrytist-zakladu>.
- Результати моніторингу якості освіти. Звіт Пригарівського ЗДО (ясла-садок) «Вишенька». <http://sites.google.com/site/prigardnzvisenka>.

- Розвиток творчих здібностей у підлітків у процесі позакласної роботи загальноосвітніх навчальних закладів. (2020). <http://vuzlit.ru/482995/pdf>
- Розвиток творчого потенціалу обдарованих дітей старшого дошкільного віку. (2021). <http://bdpu.org.ua/content/2021/04/6/pdf>.
- Рябчук, С. (2016). 7 способів розвивати творче мислення дитини. <http://life.pravda.com.ua/society/2016/2/23/208513>.
- Селіванова, О.О. (2011) у Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К.
- Солов'ян, Ю.Л. (2019). Розвиток творчих здібностей дошкільників засобами художньо-продуктивної діяльності. <http://zdo100.pp.ua/2019/12>.
- Терещенко, І.І., Полівода, А.П. (2010). Вундеркінди третього тисячоліття в сучасному суспільстві: типологія, особливості поведінки і проблеми виховання. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5111/1/10%20-%204%288%29%20-%202027.pdf>.
- Чорна, Л. (2005). Обдарованість, її загальні та спеціальні складові. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 12. № 6. Ч II.
- Шинкарук, В.І. (ред). (2002). Філософський енциклопедичний словник. Київ. Абрис.
- Щербаківа, О.О. (2020). Розвиток особистості академічно здібного учня основної школи: дисертація доктора психологічних наук. Острогор. Національний університет «Острозька академія».
- Якубова, Л.А. (2010). Розвиток творчих здібностей підлітків у процесі позакласної роботи загальноосвітніх навчальних закладів: автореферат дисертації кандидата педагогічних наук. Миколаїв. Миколаївський державний університет.

References

- Analitychnyi zvit za rezultatamy monitorynhu rivnia rozvytku ditei starshoho doshkilnoho viku Hrytsivskoho yasel-sadka (tsentru-rozvytku). <http://dnz.grytsiv.km.ua/wp-content/uploads/Monitoring.pdf>.
- Andriichuk, I.P. (2019). Empyrychne doslidzhennia osoblyvosti dyverhentnoho myslennia studentiv – maibutnikh psykhologiv. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*. 4, 9–14.
- Bakhan, M.A. (2018). Rozvytok krytychnoho myslennia u protsesi navchannia ditei ta molodi. *Zhytomyr. Zhytomyrska humanitarna himnaziia № 1*. <http://imso.zippo.net.ua/2018/03.Bahan.pdf>.
- Berdnyk, V.P. (2011). Vplyv kreatyvnosti studentiv – maibutnikh likariv veterynarnoi sluzhby na uspishnist. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy*. Vyp. 167. Ch. 2. 23–29.
- Bilodid, I.K. (red). (1974). *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 t. T. 5*. Kyiv. Naukova dumka.
- Bilodid, I.K. (red). (1979). *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 t. T. 10*. Kyiv. Naukova dumka.
- Demchenko, O.P. (2019). Orhanizatsiia kvaziprofesiinoi diialnosti maibutnikh vykhovateliv obdarovanykh ditei na praktychnykh zaniattiakh iz pedahohichnykh dystsyplin. http://part_2019/1/10.pdf.
- Doslidzhennia yakosti doshkilnoi osvity (2019). *Analitychnyi zvit*. Kyiv. MON Ukrainy, DNU «Instytut osvითnoi analityky».
- Dotsenko, S.O. (2018). Rozvytok tvorchykh zdibnostei uchniv pochatkovoї shkoly u protsesi vyvchennia predmetiv pryrodnycho-matematychnoho tsykladu (teoretychni ta metodolohichni zasady): monohrafiia. Kharkiv. Mitra.
- Dubaseniuk, O.A. (2009). Dity indyho yak obdarovani osobystosti. Vyjavlennia ta pidtrymka obdarovanosti uchniv zahalnoosvitnoi shkoly. *Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia (24–26 chervnia 2009 r.)*. Ternopil. 43–47.
- Kovalchuk, N.M., Dedeliuk, N.A. (2021). Rozvytok tvorchykh zdibnostei studentiv spetsialnosti 014 «Serednia osvita (Fizychna kultura)»: z dosvidu roboty. <http://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/18093/1/Kovalchuk-N-M.pdf>.
- Koliesnikova, N.A. (2013). Rozvytok tvorchoi aktyvnosti vykhovantsiv. <http://goaravetsyan.ru/uk/razvitie-tvocheskoi-aktivnosti>.
- Korolova, L.M. (2019). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do rozvytku kreatyvnykh zdibnostei uchniv u navchalno-vykhovnii diialnosti pochatkovoї shkoly: dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk. Zaporizhzhia. Klasychnyi pryvatnyi universytet.
- Kudryk, L.H., Surmiak, Yu.R. (2011). *Dity Indyho – zerna novoho liudstva*. Posibnyk dlia vchyteliv, vykhovnykiv i batkiv. Lviv. Avers.

- Mezhva, L. (2000). Dity 2000-ho roku narodzhennia i molodshi – maizhe vsi indyho-ekspert. *Gazeta.ua*. <http://ar25.org/article/dity-2000-go.html>.
- Nauka, osvita, suspilstvo ochyma molodykh: Materialy VIII naukovo-praktychnoi konferentsii. (2015). Chastyna 1. Psykholoho-pedahohichnyi napriam. Rivne. RVV RDHU.
- Nohachevska, I.O. (2018). Psykholohichni osoblyvosti rozuminnia maibutnimi vchyteliamy-filolohamy suchasnoho poetychnoho tekstu: dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk. Pereiaslav-Khmelnyskyi. Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet. im. H. Skovorody.
- Onyshchenko, I.V., Borysonka, M.O. (2020). Vykorystannia informatsiino-kompiuternykh yak zasobu rozvytku tvorchykh zdibnosti molodshykh shkoliariv na urokakh u pochatkovii shkoli. Kryvyi Rih.
- Pavlenko, V.V. (2017). Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkoliariv: monohrafiia. Zhytomyr.
- Rezultaty monitorynhu yakosti osvity u ZDO (iasla-sadku) № 50 m. Rivne. <http://dnz50.rosvita.rv.ua/informatsiina-vidkrytist-zakladu>.
- Rezultaty monitorynhu yakosti osvity. Zvit Pryharivskoho ZDO (iasla-sadok) «Vyshenka». <http://sites.google.com/site/prigardnzvisenka>.
- Rozvytok tvorchykh zdibnosti u pidlitkiv u protsesi pozaklasnoi roboty zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv. (2020). <http://vuzlit.ru/482995/pdf>
- Rozvytok tvorchoho potentsialu obdarovanykh ditei starshoho doshkilnogo viku. (2021). <http://bdpu.org.ua/content/2021/04/6/pdf>.
- Riabchuk, S. (2016). 7 sposobiv rozvyvaty tvorche myslennia dytyny. <http://lifepravda.com.ua/society/2016/2/23/208513>.
- Selivanova, O.O. (2011) iu Lihvistychna entsyklopediia. Poltava: Dovkillia-K.
- Solovian, Yu.L. (2019). Rozvytok tvorchykh zdibnosti doshkilnykiv zasobamy khudozhno-produktyvnoi diialnosti. <http://zdo100.pp.ua/2019/12>.
- Tereshchenko, I.I., Polivoda, A.P. (2010). Vunderkindy tretoho tysiacholittia v suchasnomu suspilstvi: typolohiia, osoblyvosti povedinky i problemy vykhovannia. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5111/1/10%20-%204%288%29%20-%2027.pdf>.
- Chorna, L. (2005). Obdarovanist, yii zahalni ta spetsialni skladovi. *Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Seriia 12. № 6. Ch II.*
- Shynkaruk, V.I. (red). (2002). *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk*. Kyiv. Abrys.
- Shcherbakova, O.O. (2020). Rozvytok osobystosti akademichno zdibnogo uchnia osnovnoi shkoly: dysertatsiia doktora psykholohichnykh nauk. Ostroh. Natsionalnyi universytet «Ostrozka akademiia».
- Iakubova, L.A. (2010). Rozvytok tvorchykh zdibnosti pidlitkiv u protsesi pozaklasnoi roboty zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk. Mykolaiv. Mykolaivskyi derzhavnyi universytet.

Tamara Pushkarova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Project Management Department of the Institute of Modernization of Education, Kyiv, Ukraine

Research interests: pedagogy of higher education, theoretical principles of insight learning, innovative technologies of teaching and learning.

TAKING INTO ACCOUNT THE AGE FEATURES OF THE SUBJECTS OF KNOWLEDGE IN THE CONDITIONS OF CONTINUOUS IMPLEMENTATION OF INSIGHT TECHNOLOGY

This paper considers the effectiveness of insight technology depending on the levels of creativity and intuition in different age groups of subjects of knowledge. The interpretation of the lexical expression “functional insight technology” as a predetermined set of supporting subjective factors (set of personality traits) is presented, and a formal algorithm for creating a functional is given. The constituent components of creativity and intuition are identified and the level of their influence on the manifestation of insight in different age groups is investigated. It is introduced a systematic analysis of the correlation

of manifestations of creative abilities, creativity and intuitive inclinations in children and adolescents, and methodological recommendations for the formation of educational tasks on the vectors of development of marked personality traits.

Since the perception of the subject environment is carried out by the subjects in the continuous mode of public education or self-education, pedagogical technologies used in this process, including the insight technology, should take into account the age characteristics of the participants in the educational system, i.e. choose for a certain age of an individual subject or group of subjects such ways, methods and techniques of assimilation of information that would best promote personal growth.

Summarizing the results presented in the scientific and pedagogical research, we can conclude that the development of creative abilities, creativity and intuitive inclinations of the subject of knowledge is an important element in the formation of an active, inspired and uplifted personality. As a result, in recent years, attempts to develop technologies for creating and expanding the creative tools of the subjects of knowledge have become more powerful. In this context, insight technology is an effective pedagogical technique of personality formation that meets the requirements of the national community.

Simultaneously with the development of social relations and the relentless progress of science, innovative technologies and cultural environment, there are changes in the worldview of those generations who are just beginning their lives. According to this vector, those educational technologies that are aimed at reproducing assistance to new citizens to adapt to the material world of the socio-natural environment around them must be constantly changed, adjusted and enriched.

Keywords: insight technology, age characteristics of subjects of knowledge, lifelong learning, holistic structure of education, creative abilities, creative activity, intuitive prediction, insight functionality, monitoring.